

Kronične nezarazne bolesti**Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke**

Andrea Šupe Parun

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

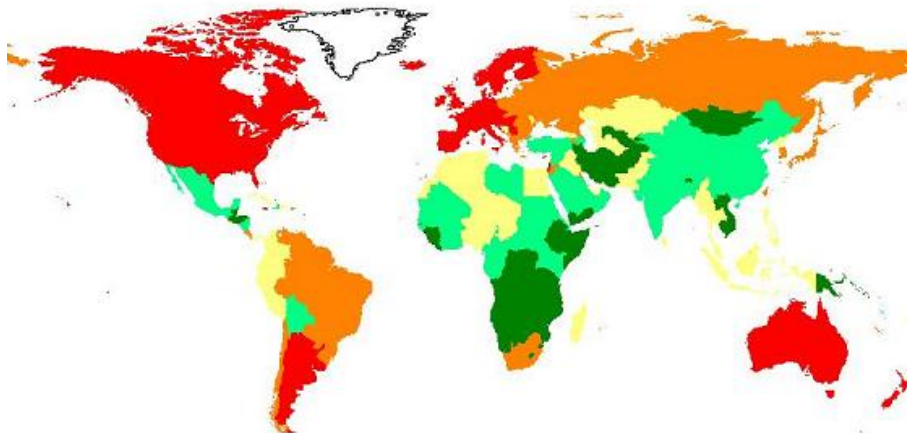
Ključne riječi: rak dojke, nacionalni probir

Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke u Hrvatskoj usvojen je na sjednici Vlade Republike Hrvatske 29. lipnja 2006. godine, a u skladu je s odrednicama Nacionalne strategije prevencije i ranog otkrivanja raka, koje su sastavni dio cjelokupne strategije razvoja zdravstva 2006.–2011. godine. Program je sukladan Rezoluciji o prevenciji i kontroli karcinoma (WHA 58.22 «Cancer prevention and control»), koju je usvojila Svjetska zdravstvena skupština 2005. godine.

Nosilac Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke «Mamma» je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a za provođenje Programa imenovani su koordinatori u županijskim zavodima za javno zdravstvo. Na razini države praćenje i evaluaciju na osnovi izvješća iz županijskih zavoda za javno zdravstvo obavlja Hrvatski zavod za javno zdravstvo, koji redovito izvještava Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Ciljna populacija su žene u dobi od 50-69 godina koje u okviru programa mogu obaviti mamografski pregled dojki svake dvije godine, a prema popisu iz 2001. godine u Hrvatskoj u toj dobnoj skupini ima oko 560 000 žena. Ciljevi Nacionalnog programa su slijedeći: smanjiti mortalitet od raka dojke za 25% pet godina nakon provođenja programa, otkriti u većem postotku rak dojke u početnom stadiju u odnosu na uznaprednovale stadije bolesti i time smanjiti troškove liječenja te poboljšati kvalitetu življenja bolesnica s rakom dojke.

Iako se zna da genetska komponenta i niz okolišnih faktora imaju utjecaj na rizik za rak dojke, etiologija nije još u potpunosti razrješena, još uvijek nema učinkovitih metoda za primarnu prevenciju te se porast incidencije bilježi kako u manje razvijenim zemljama tako i u najrazvijenijim zemljama svijeta. Prema podacima Baze podataka Globocan 2008, Međunarodne agencije za istraživanje raka, s 1 384 155 novooboljelih i 458 503 umrlih žena, rak dojke je najčešće sjelo raka žena u svijetu (Slika 1). Također u Europi godišnje od raka dojke obolijeva 425 147, a umire 128 737 žena. Prema posljednjim objavljenim podacima za Hrvatsku, 2008. godine broj novooboljelih žena bio je 2473 (stopa 107,4 / 100 000), a u 2010. godini broj umrlih žena bio je 983 (stopa 42,7 / 100 000) (Slika 2).

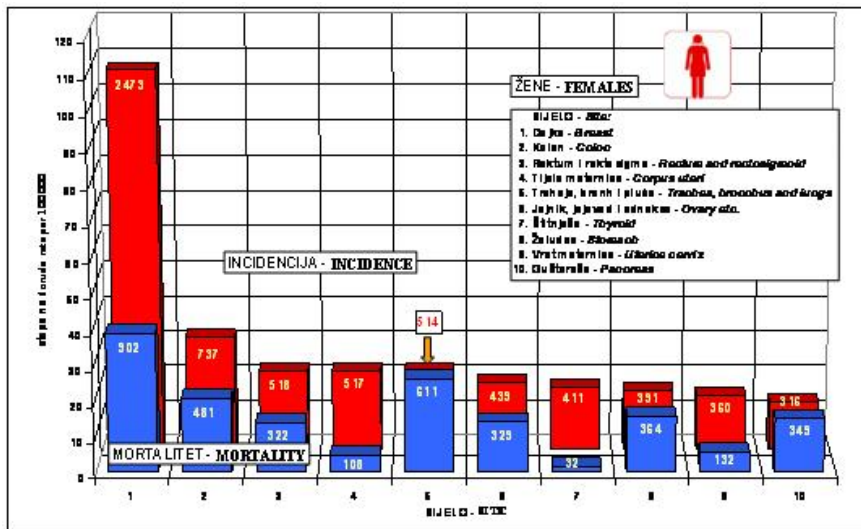
Estimated age-standardised incidence rate per 100,000
Breast, all ages

■ < 21.3 ■ < 28.6 ■ < 38.7 ■ < 56.5 ■ > 109.2

GLOBOCAN 2008 (IARC) - 30.8.2011

Slika 1. Karta incidencije raka dojke u svijetu
Izvor podataka : GLOBOCAN 2008.

Slika 2. Najčešća sijela raka u Hrvatskoj 2008. godine kod žena
 Izvor podataka : Registar za rak, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Ono na što se može utjecati je preživljenje, odnosno mortalitet od raka dojke, s obzirom na postojanje mamografije kao vrlo učinkovite metode ranog otkrivanja raka dojke. Preporuka Vijeća Europe još od 2003. godine je da se rano otkrivanje malignih bolesti provodi samo u okviru organiziranih programa ranog otkrivanja. U zemljama koje već duže vrijeme provode organizirane programe ranog otkrivanja raka dojke (npr. Finska, Velika Britanija), unatoč općem trendu porasta incidencije, bilježi se pad mortaliteta. U Hrvatskoj se uz porast incidencije bilježi i rast mortaliteta od raka dojke. Obzirom da su mogućnosti utjecaja na incidenciju raka dojke ograničene, veoma je važno što ranije otkriti bolest. Više od 90% bolesnica s karcinomom dojke može se izliječiti ako se dijagnoza bolesti postavi u ranom stadiju i ispravno liječi. Petogodišnje preživljenje je u tom slučaju 97%. Mamografijom, kao preporučenom metodom probira, može se otkriti rak dojke do dvije godine ranije nego što tumor postane dovoljno velik da se može napipati. Iako je mamografija izuzetno vrijedna pretraga i nezamjenjiva u otkrivanju karcinoma, važno je naglasiti da se istom ne može prikazati 15-20% karcinoma dojki, posebice ukoliko se radi o dojkaama s gustom žljezdanom strukturom. Stoga je potrebno voditi računa da se kod gustih dojki učini komplementarni ultrazvučni pregled radi otkrivanja patoloških promjena koje se ne vide na mamografiji.

Krajem 2006. godine započeo je program ranog otkrivanja raka dojke « Mamma », prvi nacionalni program ranog otkrivanja malignih bolesti u Hrvatskoj. Prvi ciklus poziva Nacionalnog programa je završio sredinom 2009. godine, a drugi ciklus poziva planira se završiti do kraja 2011. godine. U prvom ciklusu Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u RH, uključena godišta od 1937. do 1958., ukupno su pozvane na mamografski pregled 720 982 žene, a mamografiju je obavilo 331 609 žena. Udio pozvanih od planiranih žena iznosi visokih 99%, a ukupni odaziv razlikuje se prema županijama te ukupno za Hrvatsku iznosi 63% (Tablica 1). Za označavanje mamografskih nalaza koristi se klasifikacija prema BIRADS-u (0-5). Broj sumnjivih mamografskih nalaza, što uključuje stupnjeve BIRADS 4 i 5 u prvom ciklusu je 3431 ili 1,03 %, a potvrđeni karcinom dojke otkriven je kod 1593 žena ili 0,50% (Tablica 2). Treba spomenuti da je kod 12 380 slučajeva adresa bila netočna, 4 893 žena ne žive u Hrvatskoj, 5 926 žena je umrlo, 10 835 je obavilo mamografiju unutar godine dana i 6 928 žena već ima utvrđen karcinom dojke ili je u nekom postupku zbog bolesti dojke.

Tablica 1. Udio odazvanih žena u Nacionalnom programu ranog otkrivanja raka dojke prema županijama i ukupno, prvi ciklus - godišta 1937. - 1958.

<i>Županija</i>	<i>Udio odazvanih žena (%)</i>
Bjelovarsko-bilogorska	88
Brodsko-posavska	57
Dubrovačko-neretvanska	62
Grad Zagreb	65
Istarska	76
Karlovačka	58
Koprivničko-križevačka	69
Krapinsko-zagorska	71
Ličko-senjska	53
Međimurska	86
Osječko-baranjska	65
Požeško-slavonska	82
Primorsko-goranska	55
Sisačko-moslavačka	61
Splitsko-dalmatinska	50
Šibensko-kninska	62
Varaždinska	57
Virovitičko-podravska	66
Vukovarsko-srijemska	65
Zadarska	82
Zagrebačka	51
Ukupno Hrvatska	63

Tablica 2. Broj karcinoma dojke otkrivenih u Nacionalnom programu ranog otkrivanja raka dojke prema županijama i ukupno, prvi ciklus – godišta 1937. – 1958.

<i>Županija</i>	<i>Broj potvrđenih karcinoma (%)</i>
Bjelovarsko-bilogorska	56
Brodsko-posavska	71
Dubrovačko-neretvanska	56
Grad Zagreb	270
Istarska	78
Karlovačka	44
Koprivničko-križevačka	47
Krapinsko-zagorska	42
Ličko-senjska	17
Međimurska	66
Osječko-baranjska	130
Požeško-slavonska	30
Primorsko-goranska	180
Sisačko-moslavačka	45
Splitsko-dalmatinska	89
Šibensko-kninska	31
Varaždinska	62
Virovitičko-podravska	30
Vukovarsko-srijemska	108
Zadarska	70
Zagrebačka	71
Ukupno Hrvatska	1593

U tijeku je drugi ciklus Programa Mamma koji je započeo krajem 2009. godine, a planira se završiti krajem 2011. godine. U drugom ciklusu Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u RH, uključena godišta od 1940. do 1960., do sada su ukupno pozvane na mamografski pregled 628 819 žena, a mamografiju je obavilo 276 383 žena. Udio pozvanih od planiranih iznosi 89%, a ukupni odaziv za Hrvatsku iznosi 54% (Tablica 3). U drugom ciklusu do sada je potvrđeno 534 novootkrivenih karcinoma.

Tablica 3. Udio odazvanih žena u Nacionalnom programu ranog otkrivanja raka dojke prema županijama i ukupno, drugi ciklus - godišta 1940. - 1960.

<i>Županija</i>	<i>Udio odazvanih žena (%)</i>
Bjelovarsko-bilogorska	75
Brodsko-posavska	49
Dubrovačko-neretvanska	54
Grad Zagreb	50
Istarska	62
Karlovačka	51
Koprivničko-križevačka	61
Krapinsko-zagorska	60
Ličko-senjska	53
Međimurska	80
Osječko-baranjska	51
Požeško-slavonska	70
Primorsko-goranska	53
Sisačko-moslavačka	48
Splitsko-dalmatinska	38
Šibensko-kninska	49
Varaždinska	56
Virovitičko-podravska	55
Vukovarsko-srijemska	66
Zadarska	66
Zagrebačka	45
Ukupno Hrvatska	54

Iako je odaziv od 63% u prvom ciklusu nešto niži od predviđenog odaziva od 70%, s rezultatima prvog ciklusa možemo biti zadovoljni uzevši u obzir da je to prvi nacionalni program ranog otkrivanja raka kod nas te da se program provodi tek 4,5 godine. Onim čime kako se za sada čini ne možemo biti zadovoljni je odaziv u drugom ciklusu koji je slabiji nego u prvom, ali obzirom da isti još nije završio udio odazvanih žena će do završetka ciklusa biti sigurno veći, nego što je sada tri mjeseca prije kraja ciklusa. Međutim, rezultati programa već su vidljivi, i to u smislu redistribucije stadija pri otkrivanju raka dojke (veći udio lokaliziranog od metastatskog stadija) te porast incidencije raka dojke posljednjih nekoliko godina. Ono što se može očekivati kao posljedica navedenog je porast preživljenja te pad mortaliteta od raka dojke. Također se za što bolju evaluaciju te praćenje rezultata programa planira periodičko povezivanje baze podataka Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke s bazom podataka Registra za rak.

Izvor podataka:

1. Republika Hrvatska. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke. Zagreb, lipanj 2006.
2. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Registar za rak. Incidencija raka u Hrvatskoj, Bilten br. 33., Zagreb 2010.
3. Dokumentacija Državnog zavoda za statistiku
4. The GLOBOCAN 2008 database, <http://www-dep.iarc.fr>, preuzeto 15.9.2011.

Kontakt adresa:

Andrea Šupe Parun, dr. med., spec. epidemiologije
 Služba za epidemiologiju kroničnih masovnih bolesti
 Hrvatski zavod za javno zdravstvo
 Rockefellerova 7
 10 000 Zagreb
 Tel. 01/4863 271
 Telefaks 01/4863 271
 E-mail: andrea.supe.parun@hzjz.hr